

ABSTRAKT

Heinström, Jannica & Sormunen, Eero

Gymnasieelevers informationsanvändning i källbaserade uppsatser.

Tammerfors universitet, jannica.heinstrom@uta.fi, eero.sormunen@uta.fi

Inledning

Inom informationsvetenskap har man länge efterlyst mer forskning kring informationsanvändning (Savolainen 2009; Vakkari, 2008). Informationsanvändning som begrepp är dock svårdefinierbart (Savolainen 2009). Ligger kärnan i kognition och inläring, vad som händer *inom* en människa till följd av information? Eller innebär informationsanvändning något mer handgripligt i form av t.ex. problemlösning eller produkter såsom texter? Nära svårigheten med att definiera begreppet ligger dess operationalisering.

I vårt forskningsprojekt studerade vi gymnasieelevers informationsanvändning i källbaserade uppsatser. Källbaserade uppsatser innebär en komplex bearbetning av texter där elever läser, väljer och tolkar texter och på bas av dessa skriver en egen text. I vår studie var vi speciellt intresserade av i vilken grad eleverna mekaniskt överför texter och i vilken grad de mer analytiskt bearbetar dem i denna process. För att få en ökad förståelse för detta jämförde vi de texter eleverna skrev med det källmaterial de använt. Denna sorts textanalys är ovanlig inom informationsvetenskap men förekommer inom läs- och skrivforskning (t.ex. Spivey 1997).

Forskningsfrågor

Vår studie fokuserade på två övergripande forskningsfrågor:

1. I vilken grad omformulerar elever de källtexter de använder för sin uppsats?
2. Är elevernas informationsanvändning densamma för tryckta och webbaserade källor?

Dessa breda forskningsfrågor operationaliserades till följande delfrågor:

1. Hur ofta (i de källbaserade uppsatserna) förekommer meningar som:
 - a. omformulerar originaltexten
 - b. summerar på bas av en eller flere källor
 - c. plagierar källor
 - d. framför ett trovärdigt argument på bas av källor
 - e. uttrycker fakta eller tolkning?
2. Finns det en skillnad mellan tryckta källor och webbkällor gällande:
 - a. copy-pasting
 - b. plagiarism

- c. översikter på bas av en eller flere källor
- d. trovärdiga argument
- e. fakta eller tolkning?

Delfråga 1 beskriver gymnasieelevernas informationsanvändning medan delfråga 2 utforskar ett samband mellan typ av källa och typ av mening.

Metod

Vi samlade in data under två åtta veckor långa kurser i ett gymnasium i Tammerfors under våren 2011. I båda kurserna, modersmål och historia, fick eleverna till uppdrag att som grupparbete skriva en Wikipedia artikel på bas av källor som de själva hade sökt fram. Elevernas uppsatser jämfördes sedan mening för mening med de källor de hade använt. Två graduskribenter med finska och historia som huvudämne analyserade texterna inom sin respektive expertis. För mer information gällande metod och analys se Sormunen, Heinström, Romu & Turunen (2012).

Resultat

Tabell 1. Resultat av analysen av meningar i de källbaserade uppsatserna. N= mening.

ELEVERS TEXTER		HISTORIA (N=653)	MODERSMÅL (N=292)	TOTALT (N=945)	TRYCKTA KÄLLOR (N=486)	WEBB- KÄLLO R (N=430)	TOTALT (N=916)
Omformulering	Copy-paste	9 %	9 %	9 %	5 %	14 %	9 %
	Nära copy-paste	42 %	26 %	37 %	38 %	38 %	38 %
	Omformulerat	49 %	65 %	54 %	57 %	48 %	53 %
		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Summering	Från mening till mening	61 %	53 %	58 %	60 %	60 %	60 %
	Summering från en källa	34 %	37 %	35 %	36 %	37 %	36 %
	Summering från flere källor	5 %	10 %	7 %	4 %	3 %	4 %
		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Citering	Korrekt	65 %	49 %	60 %	67 %	51 %	60 %
	Referenslista, men ej i text	19 %	34 %	24 %	28 %	20 %	24 %
	Saknas	16 %	16 %	16 %	5 %	29 %	16 %
		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Argument	Trovärdigt	87 %	82 %	85 %	86 %	84 %	85 %
	Ej trovärdigt	13 %	18 %	15 %	14 %	16 %	15 %
		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Typ av påstående	Fakta	67 %	45 %	60 %	55 %	65 %	60 %
	Tolkning	31 %	52 %	37 %	42 %	33 %	38 %
	Övrigt	2 %	3 %	3 %	3 %	2 %	3 %
		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Forskningsfråga 1. I vilken grad omformulerar eleverna de källtexter de använder för sin uppsats?

Resultatet visade att 54 % av meningarna var omformulerade av eleverna, medan 9 % var copy-pastade. 37 % var nära copy-paste, med t.ex. utbytta ord in meningen. Eleverna i modersmål skrev mer egna meningar än eleverna i historia. (Tabell 1).

58 % av meningarna var baserade på en enda mening i källtexten, medan 35 % var summeringar på bas av en enda källa och 7 % på bas av flere källor.

En källa hade angetts för 60 % av meningarna, medan 24 % av meningarna var baserade på en källa som fanns i referenslistan men inte i texten. 16 % av meningarna var plagierade.

Majoriteten av meningarna (85 %) argumenterade på ett trovärdigt sätt. De flesta meningar (60 %) innehöll fakta medan 37 % kom med en källbaserad tolkning av materialet.

Forskningsfråga 2. Är elevernas informationsanvändning lika för tryckta och webbaserade källor?

Resultaten (tabell 1) visar att meningar baserade på webbkällor innehåller mer copy-pasting, plagiarism och fakta (jämfört med tolkning) än de som baserar sig på tryckta källor.

Diskussion

Resultaten visade en bred variation i gymnasieelevernas informationsanvändning för källbaserade uppsatser. Gruppen i modersmål använde sig mer av tolkande meningar och summerade på bas av flere källor, medan eleverna i historia skrev mer faktabetonat baserat på en enda mening i källtexten. Orsaken till detta kan ligga i ämnesskillnader, men också kursens upplägg där eleverna i modersmål genomgående fick mer stöd av läraren för sitt arbete. Webbaserade källor var av förståeliga skäl lättare att copy-pasta. Referenser saknades för fler webbaserade källor än för tryckta källor. Dessa skillnader kan bero på själva mediet men även på oklara instruktioner.

Våra resultat analyserade informationsanvändning som en produkt i form av en källbaserad text. Tidigare forskning har dock visat att yttre uttryck av informationsanvändning ofta återspeglar en inre process av inläring (Todd, 2006). Informationsanvändning i textproduktion kan därmed ses som en komplex process som återspeglar både yttre påverkan såsom källtyp och instruktioner och inre processer av inläring.

Referenser

Savolainen, R. (2009a). Epistemic work and knowing in practice as conceptualizations of information use. *Information Research* **14**(1) paper 392. Retrieved 6 October 2012 from <http://InformationR.net/ir/14-1/paper392.html>.

Sormunen, E., Heinström, J., Romu, L., & Turunen, R. (2012). A method for the analysis of information use in source-based writing. To be published in *Information Research*.

Spivey, N.N. (1997). *The constructivist metaphor. Reading, writing, and the making of meaning*. San Diego: Academic Press.

Todd, R.J. (2006). From information to knowledge: charting and measuring changes in students' knowledge of a curriculum topic. *Information Research*, **11**(4) paper 264. Retrieved 6 October 2012 from <http://InformationR.net/ir/11-4/paper264.html>.

Vakkari, P. (2008). Trends and approaches in information behaviour research. *Information Research* **13**(4) paper 361. Retrieved 6 October 2012 from <http://InformationR.net/ir/13-4/paper361.html>.